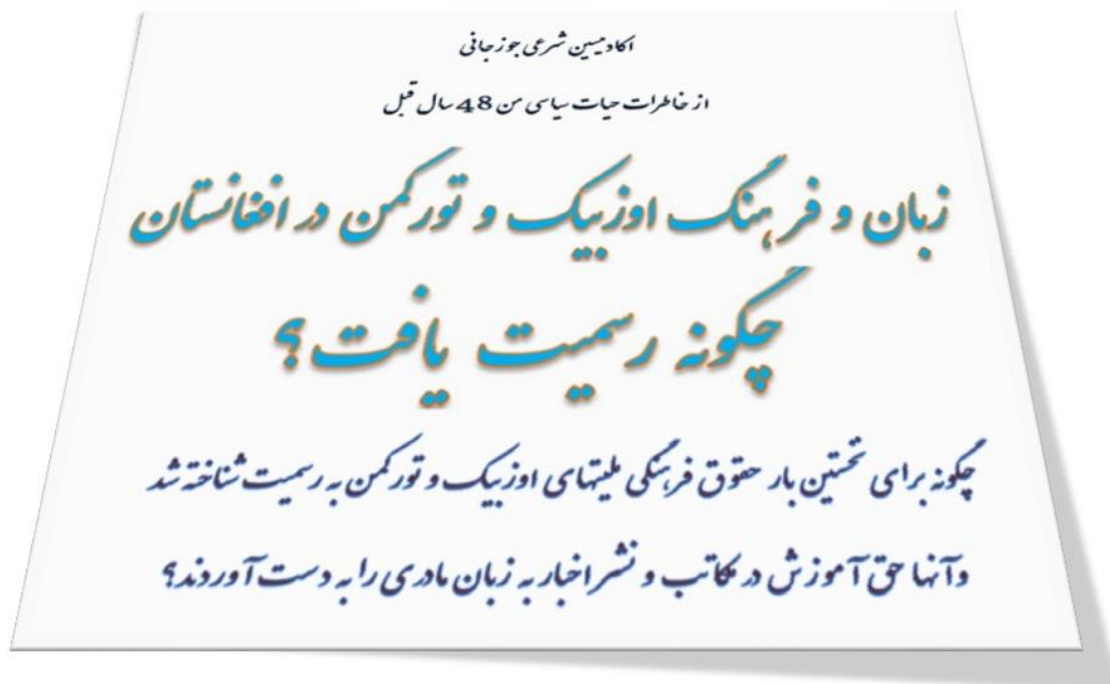

قسمت دوم مقاله

2- در ساحة تعلیم و تربیه

تشکیل دیارتمنت زبان های اوزبیک و تورکمنی

بر اساس فرمان شماره چهارم، دیارتمنتهای زبانهای اوزبیک و تورکمنی در چوکات ریاست تألیف و ترجمه وزارت تعلیم و تربیه و اکادمی علوم افغانستان تأسیس گردید. منظور از آن تهیه کتب درسی به زبان مادری و آغاز تدریس زبان تورکی (اوزبیک و تورکمنی) از صنف

اول تا صنف ششم و بعداً تا صنف 12 مکاتب ابتدایی و ثانوی مناطق اوزبیک نشین و تورکمن نشین بود و نیز در نظر بود برای شروع کارهای پژوهشی در عرصه زبان تورکی توسط کدرهای جوان اوزبیک و تورکمن در چوکات اکادمی علوم زمینه سازی شود.

مشکل اساسی ما قلت کدرهای ورزیده بود که بتوانند از عهده تألیف کتابهای درسی برآیند. پس از جستجوی زیاد سرانجام به این کار موفق شدیم و چندتن از جوانان با استعداد را جلب و به کمک وزیر تعلیم و تربیه به کار گماشتیم. از آن جمله بودند محمد قیوم عزیزی لیسانس، فخرالدین لیسانس، عبدالله تاشقین، اشرف عظیمی و مسیح الدین.

جوانان که با امکانات وسیع غیر منتظره در زمینه انکشاف زبان مادری خود مواجه شده بودند، با شور و شوق پایان ناپذی ربه کار آغاز کردند و در مدت کم مطابق رهنمودهای داده شده به نوشتن نخستین کتابهای درسی به زبان اوزبیکی در شرایط دشوار افغانستان موفق گردیدند.

از آنجمله چهار نفر مطابق مفردات داده شده، نخستین کتاب درسی الفبای اوزبیکی را تهیه کردند و بعد از آن که از نظر من و عارف عثمان گذشت، به شکل مصور رنگه به چاپ رسید و به مکاتب فرستاده شد.

داکتر عارف عثمانوف کارمند اکادمی علوم اوزبیکستان که زبان پشتو را در فاکولته ادبیات دانشگاه کابل فراگرفته بود و در زبان پشتو تخصص داشت، به صفت مشاور وزارت تعلیم و تربیه با ما همکاری میکرد.

تألیف کتابی در زمینه آموزش موسیقی برای نوآموزان نیز جزء پروگرام بود. تهیه این کتاب به محمد قیوم عزیزی سپرده شد و با نوتیشن سرودها توسط ببرک وسا به تیراژ 1000 نسخه به طبع رسید و یکجا با کسیت‌های ترانه‌ها که توسط گروه هنری «ظفر» اجرا شده بود، به مکاتب فرستاده شد.

دپارتمنت توانسته بود پیشتر از دپارتمنت‌های پشتو و فارسی که پویا فاریابی، واصف باختری و رازق رویین در آن مصروف کار بودند، زمینه آغاز برنامه آموزش موسیقی را در مکاتب تورکی مهیا سازد و نخستین دفتر «سرود و موسیقی رهنما کتابی» را تألیف کند و به طبع برساند. اما بعد از دور شدن ما از ساحة کار، شخصی به نام لطف الله یف که از تاجکستان شوروی به صفت مشاور وزارت معارف تعیین گردیده بود، ماده مربوط به آموزش موسیقی را از پروگرام قبول شده حذف کرده، کتاب دوم موسیقی را که توسط عزیزی تهیه گردیده بود، اجازه نداده تا نشر شود.

با وجود مخالفت یک عده عناصر تنگ نظر خودی، دپارتمنت زبان اوزبیکی و تورکمنی به خصوص بعد از آن

که شادروان طاهر بدخشی به ریاست تألیف و ترجمه گماشته شد، در جهت انکشاف گام برداشت .

بدخشی در نخستین روزهای تقرر خود محفل وسیع سیمینار گونه ای به اشتراک دانشمندان و ادیبان اوزبیک و تورکمن دایر کرد که در آن دانشمند بزرگوار و شاعر مشروطه خواه نستوه زنده یاد محمد کریم نزیهی نیز با ابراز نظریات تحول طلبانه خود در زمینه انکشاف زبان تورکی سهم برجسته داشت . بعد از آن نیز به تعداد اعضا و همکاران دیارتمنت افزایش به عمل آمد و کتب متعدد درسی تا صنوف بالا تألیف گردید .

اما کسی که دیارتمنت اوزبیکی و تورکمنی را در اکادمی علوم افغانستان رهبری کند وجود نداشت . یگانه کسی که میتواند از عهده این کار برآید دوکتور محمد یعقوب واحدی جوزجانی بود . با آن که او دیپلوم داکتری داشت و حاضر شده بود تمام کتابهای گرد آورده خود را به کتابخانه اکادمی اهدا نماید، رئیس اکادمی محمد گل نورزی، حاضر نمیشد او را به عضویت این موسسه علمی بپذیرد . هرچند دو - سه بار تلیفونی به من وعده داد، اما در عمل از پذیرفتن او خودداری کرد و من ناچار شدم برای حل این معضله به حفیظ الله امین مراجعه نمایم .

داکتر واحدی را به امین به نقل قول از دوریانکوف افغان شناس شوروی که استاد نورزی بود و به اوزبیکان نظر مساعد نداشت، به صفت یک عنصر ضد شوروی معرفی کرده بودند . بعد از چند بار ملاقات و استدلال و اصرار و

قبول ضمانت در مورد او سرانجام به دستور امین با وجود مخالفت نورزی، داکتر واحدی به صفت آمر دیارتمنت زبانهای اوزبیک و تورکمنی در اکادمی علوم افغانستان مقرر گردید.

بعدا شفیقه یارقین، سید احمد تولقین، ذکرالله ایشانچ، زینب، نور محمد قرقین و اخیرا قیوم عزیزى به عضویت دیارتمنت قبول شدند و هر یک متناسب به امکانات خود در زمینه رشد و انکشاف زبان اوزبیک و تورکمنی کارهایی انجام دادند. از آن جمله است:

- نخستین نشر «محاكمة اللغتين» علیشیر نوایی در افغانستان به اهتمام دوکتور واحدی؛

- نشر دیوانهای ذیلی و مخدوم قلی فراغی به زبان تورکمنی به اهتمام نور محمد قرقین؛

- نشرمتن کامل دیوان بابر و دیوان نادره بیگم به تصحیح و اهتمام دوکتور شفیقه یارقین؛

بعدا این دیارتمنت به ریاست زبان و ادبیات ملیتهای برادرارتقا کرد و یک سلسله کارهای ارزنده علمی و ادبی را انجام داد که سرآغاز فعالیتهای علمی درین ساحه میباشد.

3- در ساحه هنر و موسیقی

تشکیل گروه هنری «ظفر»

چندی بعد برطبق رهنمودهای فرمان شماره چهارم در زمینه حقوق فرهنگی ملیتهای افغانستان، به منظور ترویج و انکشاف فرهنگ اوزبیکى امر نشر برنامه های اوزبیکى و تورکمنى از طریق راديو - تلویزیون و تشکیل یک انسامبل هنرى را به نام گروه «ظفر» در ترکیب ریاست افغان موزیک راديو تلویزیون افغانستان از رهبرى دولت گرفتیم. درانسامبل «ظفر» که با ادغام گروه هنرى «گلشن» سرپل به وجود آمد، خوانندگان و نوازندگان پر استعدادی چون ملا تاج محمد آوازخوان، صدرالدین انتظار خواننده و کمپوزیتور، محمد شفیع عظیمی نوازنده و کمپوزیتور، محمد صابر عندلیب خواننده و نوازنده، شکرالله نی نواز از سرپل، فضل الحق یولچی از اندخوی، کاظم امینی آوازخوان و کمپوزیتور، عبدالاحد سحر آوازخوان، داکتر درمان خواننده و نوازنده و وحید امید از میمنه، عبدالرشید اکه دوتار نواز مشهور، همایون منصورى، رشیده ژاله، مولوده، نجیبه منصورى و لطافت از کابل اشتراک داشتند و به رهبرى شفیع عظیمی کار میکردند.

همچنان از اندخوی غفورجان وفا، سبزه گل فولکلور خوان و همسرش فیض محمد که یک رقاص چیره دست و دنبوره نواز ماهر بود با انسامبل همکاری داشتند.

دریک کنسرت مشترک که به اشتراک گروه های هنری تمام ولایات افغانستان در تالار ارگ (خانه خلق) در حضور رئیس شورای انقلابی و تمام اعضای رهبری و کدرهای حزبی و دولتی به شکل مسابقه دایر شده بود، فیض محمد دنبوره چی با رقص هنرمندانۀ خود که دوخت کلمه «خلق» را روی یک دستمال در جریان رقص توسط یک دختر تمثیل میکرد، تمام حاضرین را به تحسین واداشت و گروه ظفر مقام اول را صاحب شد.

درین مسابقه گروه هنری 20 نفری نورستان که دستهارا به همدیگر بسته یک رقص فولکلوری دشوار را به شیوه حیرت انگیز با آهنگ یک توله و یک زیر بغلی اجرا میکردند، در مقام دوم قرار گرفت. رقص نورستانی ازین جهت حیرت انگیز بود که 20 نفر دستها را به شانه های همدیگر گذاشته به مثابه یک تن واحد در کمال هماهنگی با ریتمهای موسیقی حرکات رقص را اجرا میکردند.

بدخشان با مهارت و حرکات موزون و جالب یک دایره نواز پیر ظریف خود که مورد علاقه شدید قرار گرفت مقام سوم را به دست آورد. هنرمندان سایر ولایات نیز به اشکال گوناگون مورد تشویق و ترغیب قرار گرفتند.

روشنفکران سرپل طور دایمی به گروه هنری ظفر مساعدت میکردند و در رأس این فعالیتها هنری

شادروان عبد الستار گلشنی قرارداداشت .انها یک گروه 12 نفری دختران وپسران داوطلب آواز خوان را که چند تن از اقارب نزدیک ما نیز معیت آنها راداشتند، با یونیفورم مقبول بنفشی رنگ به کابل فرستادند .وزارت تعلیم و تربیه در کلوپ معارف در چمن که حیثیت مهمانخانه را پیدا کرده بود، برای آنها محل رهایش و غذای کافی و ترانسپورت تهیه کرد .آنها با گروه ظفر مشق میکردند و بهترین سرود هارا آمادهٔ ثبت و نشر میساختند .یکی از آنها کورس «یار یار» خیلی زیبا و شنیدنی است.

از مردان ملاتاج محمد و صدرالدین انتظارو از زنان رشیده ژاله و دوشیزه انابت گلهای سر سبد انسامبل ظفر بودند .انتظار با تصنیف سرود و کمپوز آهنگها و ملا تاج محمد با اجرای آنها گروه را به جلو میبردند و جوانان را به عقب خود میکشانند .شفیع عظیمی با نواختن ماهرانهٔ «قشقرچه دوتار» گروه را رهبری میکرد.

یکی از دست آوردهای ماندگار گروه ظفر کمپوز آهنگ یک غزل تراژیک نادره بیگم همسر عمرخان امیر خوقند توسط انتظار و اجرای موفقانهٔ آن توسط ملا تاج محمد است .درین آهنگ درد و آلام جانگدازمادری که از شوهرتاجدار خود جداشده و جانشین او پسر جوانش توسط شاه بخارا به قتل رسیده، عمیقا احساس میشود و

آواز دردآلود ملا، ناله های حزین دل او را انعکاس میدهد .
من چند کمپوز دیگر این غزل را نیز شنیده بودم، ولی هیچ
کدام به پایه آن نمیرسد . مطلع آن چنین است :

«عشق اویین آباد قیلدیم بوزدی هجران عاقبت»

«سیل غمدین بو عمارت بولدی ویران عاقبت»

یعنی: تازه خانه عشق را آباد کرده بودم که دست هجران
خرابش کرد و سر انجام سیل غم و اندوه این بنارا منهدم
ساخت.

سرود «افغانستان افغانستان» که شعر و آهنگش از انتظار
است، با اجرای ملا، جان میگیرد و مورد قبول همگانی می
یابد.

کمپوزهای انتظار محدود به موسیقی اوزبیکی نماند و
بزبانهای دیگر هم راه یافت.

کنسرتی که بعدا توسط گروه هنری ظفر در تالار بزرگ
رادیو افغانستان به گویندگی نطق مشهور ذکیه کهزاد
اجراشد، از دست آوردهای بزرگ انسامبل است که در
تاریخ هنر تورکان افغانستان سابقه ندارد.

با وجود موانعی که از طرف برخی عناصر تنگ نظر در
راه ثبت آهنگهای گروه ایجاد میشد و به مساعدت ما

از بین میرفت، گروه ظفر توانست به ثبت و اجرای آهنگهای خود دوام بدهد. فعالیت گروه ظفر تحت نظارت و حمایت شخص خودم قرار داشت، در غیر آن رقابت و حسادت برخی عناصر متعصب در برابر فعالیت آزاد آنها بخصوص در استفاده از استدیوها و ثبت آهنگها مشکلات ایجاد میکردند.

استاد دوکتور محمد کاظم امینی که مراحل مختلف حیات فرهنگی تورکان افغانستان (اوزبیک و تورکمن) را با تمام نشیب و فرازهای آن به صورت پیگیر طی مقالات پژوهشی خود به تصویر میکشد، مقاله جامعی زیر عنوان «گروه ظفر» در وبلاک بولوت به نشر رسانده، در زمینه تأسیس و دوام فعالیت این انسامبل هنری با ذکر تمام جزئیات آن به شمول نوازندگان و سرایندگان زن و مرد روشنی می اندازد. او که خود تا سال 1366 از اعضای فعال گروه بوده و به صفت آهگساز و خواننده با آن همکاری داشته و 20 سرود رادیویی و 4 آهنگ تلویزیونی ثبت شده دارد، ضمن این مقاله و مقالات دیگر خود به حیث شاهد زنده عوامل عروج و نزول هفته نامه «یولدوز» و انسامبل هنری «ظفر» را در طی مدت 36 سال پس از آغاز مرحله آغازین این نهضت در سال 1357، واقعینانه مورد ارزیابی قرار داده است. علاقمندان

میتوانند این مقاله را در وبلاک «بولوت» که توسط
الماس بیانی نشر میشود بخوانند .

پایان قسمت دوم مقاله

دوام دارد